

Modern Devlette Siyaset ve Bürokrasi İlişkisi: Osmanlı'dan Günümüze Türkiye¹

The Relationship between Politics and Bureaucracy in the Modern State: From the Ottoman Empire to Present-Day Turkey

Didem GEYLANİ ^a

Öz

Çalışmada modern devletin en temel iki aktörü olan siyaset ve bürokrasi arasındaki ilişki ele alınmıştır. Modern devletin ortaya çıkışı, Rönesans, Reform ve modern bilimin yükselişe geçtiği zamana kadar geriye götürülebilir. Anılan süreçle devletin egemenliği ve otoritesi laik ve rasyonel bir temele oturtulmuştur. Modern devlette bürokrasi önemli bir yapı olarak öne çıkmaktadır. Bürokrasi aracılığı ile geleneksel yapılardan farklı olarak hukukun üstünlüğünü ve rasyonel ilkeleri esas alan kurumsal yapılar inşa edilmiştir.

Siyaset meşruiyetini halktan alan karar alma fonksiyonuna sahipken; bürokrasi atama ile gelen ve görevlerinin yasalarla belirlendiği bir aktördür. Bu bağlamda siyasiler karar alır ve bürokratlar siyasilerin aldığı kararları mevzuatlara uygun biçimde uygulamakla görevlidir. Modern devlette rasyonel bürokrasi siyaset ve bürokrasinin görev alanlarının birbirinden ayrı olduğu ve aralarındaki ilişkinin mesafeli ve tarafsız olması gerektiğini esas alır. Ancak pratikte siyaset ve bürokrasi arasında çeşitli güç mücadeleleri yaşanmaktadır. Çalışmada

¹ Bu çalışma İstanbul Medeniyet Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü'nde kabul edilen "Siyasetin Bürokrasiyi Kontrol Mekanizması Olarak Alternatif Bürokrasi: Cumhurbaşkanlığı Politika Kurulları" başlıklı doktora tezinden yararlanılarak oluşturulmuştur.

^a Dr. Öğretim Üyesi, İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, didemgeylani@gmail.com, ORCID ID: 0000-0002-4865-1975.

Bu makaleye atıf için / To cite this article: Geylani, D. (2026). Modern Devlette Siyaset ve Bürokrasi İlişkisi: Osmanlı'dan Günümüze Türkiye . Toplum ve Kimlik Dergisi, 3(1), 114-133. Doi: 10.5281/zenodo.18449979

Geliş Tarihi (Received): 27.09.2025 / Kabul Tarihi (Accepted): 22.12.2025

öncelikle modern devlet olgusu ele alındıktan sonra modern devletin en temel iki aktörü olan siyaset ve bürokrasi ilişkisi ortaya konulmuştur. Son bölümde ise siyaset ve bürokrasi ilişkisi Türk siyasal hayatı bağlamında ele alınmış ve değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Modern devlet, siyaset, bürokrasi, Türkiye.

Abstract

The study reveals the relationship between politics and bureaucracy, the two most fundamental actors of the modern state. The emergence of the modern state can be traced back to the Renaissance, the Reformation, and the rise of modern science. With this process, the sovereignty and authority of the state were established on a secular and rational basis. Bureaucracy stands out as an important structure in the modern state. Through bureaucracy, institutional structures based on the rule of law and rational principles, unlike traditional structures, have been built.

While politics has a decision-making function that derives its legitimacy from the people, bureaucracy is an actor appointed by appointment and whose duties are defined by law. In this context, politicians make decisions, and bureaucrats are responsible for implementing the decisions made by politicians in accordance with the legislation. In the modern state, rational bureaucracy is based on the principle that the areas of responsibility of politics and bureaucracy are separate and that the relationship between them should be distant and impartial. However, in practice, various power struggles occur between politics and bureaucracy. The study first examines the phenomenon of the modern state, then reveals the relationship between politics and bureaucracy, the two most fundamental actors of the modern state. The final section examines and evaluates the relationship between politics and bureaucracy in the context of Turkish political life.

Keywords: Modern state, politics, bureaucracy, Türkiye.

1. Giriş

Modern devletin temel iki unsuru olan siyaset ve bürokrasi olgularını incelemeden önce modern devletin anlaşılması gerekmektedir. Modernitenin getirmiş olduğu güneş merkezli evren anlayışı doğa bilimlerinin ötesinde insan, toplum ve devlet anlayışında önemli dönüşümlere neden olmuştur. Batı’da ortaya çıkan reformasyon sonucunda toplumsal düzen,

devlet organizasyonu, toplumsal ilişkiler ve bilim olgusu değişmiş ve bu durum yeni bir formun ortaya çıkmasına yol açmıştır. Bu yeni formda devlet ve insan imgesi radikal olarak değişikliğe uğramıştır. Bu süreçte modern devlet olgusu ortaya çıkmış ve egemenlik, otorite ve iktidar ilişkileri seküler bir zemine oturtulmuştur. Modern devlet hukuk ve rasyonel otorite (bürokrasi) üzerine inşa edilmiştir.

Modern devletin başat aktörü olan bürokrasiyi anlamak, modern devleti doğru analiz etmek ve değerlendirmek için önemlidir. Bu noktada bürokrasinin modern devlette işlevini belirgin bir şekilde ortaya koyabilmek önemlidir. Bürokrasi sahip olduğu işlevleri yerine getirirken siyasi aktörlerle etkileşim içindedir. Siyaset ve bürokrasi arasındaki ilişkiyi belirleyen en önemli unsurlar ülkenin siyasi rejimi, siyasi ve idari deneyimi ve toplumsal yapısıdır. Bazı yapılarda siyaset ve bürokrasi arasında etkileşim oluşmasında bir sorun görünmemekle birlikte bazı diğer yapılarda bu etkileşimin mesafeli ve tarafsız olması gerektiği düşünülmektedir. Siyaset ve bürokrasi arasındaki ilişki pratikte çeşitli güç mücadelelerine neden olabilmektedir. Modern demokratik devletlerde meşruiyet olgusu nedeniyle siyasetin bürokrasiyi kontrol etmesi gerekir. Ancak bazı durumlarda, siyasilerin aldığı kararları yasal çerçevede uygulamakla sorumlu olan bürokrasinin siyasi bir aktör olarak hareket ettiği de görülmektedir.

Çalışmada modern devlette siyaset ve bürokrasi olguları ele alındıktan sonra siyaset ve bürokrasi arasındaki ilişki ortaya konulmuştur. Siyaset ve bürokrasi arasında pratikte güç mücadelesine dayanan bir ilişki olabilmektedir. Bu mücadelede siyaset ve bürokrasi sahip olduğu güç kaynaklarına başvurarak bir diğerini etkilemeye ve kontrol altına almaya çalışmaktadır. Çalışmada siyaset ve bürokrasi arasındaki güç mücadelesi ve güç kaynakları ele alındıktan sonra Osmanlı'dan günümüze kadar devam eden siyaset ve bürokrasi ilişkisi gerçekleştirilen reformlar, yasal ve anayasal değişimlerle değerlendirilmiştir.

2. Kavramsal Çerçeve

Devlet, kavram ve olgu olarak anlaşılması bakımından gerek siyaset gerekse yönetim bilimi için en temel nosyondur. Modern devletin temel iki unsuru olan siyaset ve bürokrasi veya yönetim olguları incelenirken öncelikle modern devletin taşıdığı anlam ortaya konulmalıdır.

Devletin ne olduğu hususu, farklı disiplinlerin konusunu teşkil eden ve bu nedenle analiz edilen önemli bir soruna işaret etmektedir. Zira devletin ne olduğu veya ne olması gerektiğine dair felsefi mülahazalar, siyaset bilimi açısından olduğu kadar, antropoloji, sosyoloji, hukuk ve yönetim bilimleri için de anlaşılmaya muhtaç temel sorunlardan birini teşkil etmektedir.

Özellikle modern bilim kavramına bağlı olarak gelişen sosyal bilimler birey, toplum ve devlet olgularını kendine has mantığı içinde anlamaya ve açıklamaya çalışmaktadır. Bu bağlamda devlet olgusunu hususi olarak anlamaya çalışan siyaset felsefesi, siyaset bilimi ve siyaset sosyolojisi sosyal bilimler literatürüne, yönetim bilimlerini de kapsayacak şekilde güçlü bir zemin hazırlamıştır (Kriegel, 2002).

Modernitenin bir olgu olarak Batı’da ortaya çıkması uzun tarihsel süreç sonucunda mümkün olmuştur. 15. Yüzyılda başladığı varsayılan Rönesans hareketi ve sonrasında ortaya çıkan reformasyon, Batı’da olduğu kadar dünyanın geri kalan kısmında da zaman içinde toplumsal düzeni ve buna bağlı olarak devlet organizasyonunu, sosyal ilişkileri ve insana dair metafizik algıyı derinden sarsmış ve yeni bir formun ortaya çıkmasına yol açmıştır. Bu yeni form zikredilen toplumsal etkileşim bağlamında devlet ve insan imgesini radikal olarak değiştirmiştir. Artık bu süreçte egemenlik, otorite ve iktidar ilişkileri seküler zemin üzerinde yükselmeye başlamıştır. İşte modern devlet olgusu da anılan bu süreçte ortaya çıkmıştır (Oppenheimer, 1922).

Modern devlet olgusu da yukarıda değinilen modern evren anlayışına uygun olarak yeni ve özgün bir devlet mantığını hukuk ve rasyonel otorite (bürokrasi) zemininde inşa edilmiştir (Mosca, 1939; Albrow, 1970: 33-37). Modern devlet, geleneksel devlet yapılanmalarından radikal olarak ayrılmış ve bu yönüyle tarihsel bağlamda özgün bir olgu olarak yükselmiştir. Zira modernitenin getirmiş olduğu güneş merkezli evren anlayışı, sadece doğayı açıklayan bir fizik modeline yol açmamış, aynı zamanda insan, toplum ve devlet anlayışını da dönüştürmüştür.

Bu açıdan bakıldığında siyasal sistem olarak devlet, monark ve kilise bağlamından kopararak modern insan üzerine inşa edilmiştir. Burada başat rol oynayan olgu ise hukuk kavramıdır. Hukuk, devletin dayandığı temel zemin olmanın yanında toplumsal uzlaşıya da dayanmaktadır. Bu nedenle modern devlet, öncekilerden farklı olarak artık Tanrı’nın halka bir armağanı değildir, insanlar tarafından oluşturulmuştur. Böylece, hukukun üstünlüğü prensibini esas aldığı varsayılan modern devlet yapılanması, yönetim süreçlerinde işlerin uzman kişiler tarafından yürütülmesi bakımından bilimsel ilkeleri esas alarak oluşturulmuştur. Tarihsel bir olgu olan bürokratik mekanizmada anılan bu modern dönüşüme bağlı olarak yeniden şekillenmiştir. Bir bakıma Orta Çağ’da kilise yönetiminin icracısı olan rahip sınıfının yerini alanında uzmanlaşmış ve bilimsel eğitim almış bürokratlar almıştır (Poggie, 1978: 95).

Dolayısıyla 18. yüzyılda başlayan ve 19. yüzyılda oluşan modern devlet yönetimi bürokratik nitelik kazanmış ve yönetimde bürokrat başat aktör haline gelmiştir. Bu bakımdan modern devlet yönetimini doğru anlamak, analiz etmek ve bilimsel olarak değerlendirebilmek için Weber'den günümüze bürokrasinin ne olduğuna ve nasıl işlediğine dair önemli çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmaların sonucunda bürokratik yönetimi açıklayan Hegel, Wilson, Marksist, liberal ve Weberci yaklaşımları esas alan farklı açıklama modelleri ortaya çıkmıştır (Sager ve Rosser, 2009; Mosca, 1939).

Modern devletin ne olduğunu anlamak için devletin hedeflediği varsayılan sınırlı amaçlarını değil, yapısal özelliklerini açıklamak gerekir (Poggie, 1978: 95). Nitekim modern devletin ne olduğunu Weber, devleti modern toplumun örgütlenmiş siyasal kurumu olarak en sarıh şekilde ifade eder. Devleti daha iyi anlamak için devleti oluşturan kurumları ve yapıları analiz etmek gerekir çünkü devlet kurumları bürokratik yapının modern halidir (Gill, 2003).

Yukarıda ifade edildiği gibi Rönesans, Reform ve modern bilim anlayışının yaratmış olduğu modern devlet olgusu, daha ziyade 18. ve 19. yüzyılda somut bir görünüm kazanmıştır. Ancak modern devletin oluşum sürecinin kendiliğinden değil de bilinçli bir tasarıma bağlı olarak ortaya çıktığı iddia edilebilir. Devlet resmi olarak yapılanmış karmaşık bir olgudur ve bu yönüyle modern devlette, örneğin Yunan site devletinden farklı olarak, devlet ile toplum arasında özdeşlik olmadığı gibi kişisel statülerin (zenginlik, dini unvan) devlet yönetiminde rol almak için etkisi olabildiğince düşüktür. Ancak modern devlet işleyişi süreç içinde meşruiyet sorunu yaratarak, bireyin sistemle olan ilişkisinde yasal ve ahlaki sorumlulukların niteliklerini muğlak hale getirmiştir. Çağdaş yönetim süreçlerinin miras aldığı rasyonel modern bürokratik gelenek, sivil toplum ve devlet arasında kurulan ilişkilerin kopmasına ve bürokratik mekanizmanın demokratik niteliğini meşruiyet zemininde tartışmalı hale getirmektedir. Bu bağlamda Weber'in iddia ettiği geleneksel ve karizmatik yönetim modelini ikame eden yasal ussal bürokrasi modern devletin temel niteliğini oluşturmaya rağmen, yaşanan yönetsel problemler beraberinde alternatif oluşumları doğurmuştur (Poggie, 1978: 95, 101).

3. Siyaset ve Bürokrasi İlişkisi

Tarihsel olarak kadim temel bir insan etkinliği olarak siyaset, insanların bir arada yaşama zorunluluğundan ortaya çıkmıştır. Siyaset bireysel ve toplumsal farklılıklardan, çıkar çatışmalarından kaynaklanan sorunları çözmek, iş birliklerini düzenlemek ve karşılıklı

çıkarları dengelemek üzere gelişen temel bir toplumsal olgudur. Bu bağlamda örneğin Harold Lasswell siyaseti “kim, neyi, ne zaman, nasıl alır” sorusunun cevabı olarak tanımlamaktadır. Buna göre siyaset, iktidar, kaynak ve değerlerin dağılımı üzerindeki mücadeleyi düzenleyen bir olgudur (Lasswell, 1936: 13). Bu tanıma göre siyaset, çıkarların paylaşımı ve iktidarın kullanımı sürecidir. David Easton ise siyaseti, “toplumdaki değerlerin otorite tarafından bağlayıcı biçimde dağıtılması” şeklinde tanımlamaktadır (Easton, 1965: 21). Easton’un yaklaşımı, siyasal sistemin işlevini, otorite ile toplum arasındaki ilişki üzerinden anlamaya odaklanmaktadır.

Anılan bu yaklaşımlar, siyasetin çatışma, düzen ve meşruiyet boyutlarına vurguda bulunur. Oysa Arendt siyasete dair oldukça farklı bir perspektif ortaya koymuştur. Ona göre siyaset, insanın özgürlüğünü gerçekleştirdiği bir eylem alanıdır. Zira siyaset, özgürlüğü mümkün kılan “insanların ortak eyleme kapasitelerinden” doğar (Arendt, 1958/1998: 175). Böylece siyaset yalnızca çıkarların paylaşımı ya da değerlerin dağılımı olmayıp temel insan etkinlik alanı olarak özgürlük yaratımıyla ilişkilendirilmektedir. Sheldon Wolin ise Arendt’in yaklaşımını pragmatize ederek siyaset kavramını basitleştirme yoluna gitmiştir. Ona göre siyaset statik kurumlardan ibaret değildir, zira siyaset, “geçici olarak ortaya çıkan kolektif bir deneyim”dir. Wolin’e göre siyaset, vatandaşların ortaklaşa harekete geçmesiyle oluştuğu için, kurumsal yapılardan çok demokratik katılımın dinamikleri belirleyici olmaktadır (Wolin, 2004: 11). Başka bir siyaset felsefeci olan Mouffe siyaseti çatışma perspektifinden ele alır. Ona göre siyaset, farklı kimliklerin ve değerlerin çatışmasıdır ve bu nedenle siyaset daima uyumsuzluk ve çatışma içerir. Ancak ona göre siyasette var olan olumlu öz barışçıl rekabetin mümkün olmasıdır. Bu manada siyaset kendi kavramlaştırması olan “agonistik demokrasi” yaklaşımına uygun olarak, karşıtlıkların barışçıl rekabetine dayalı bir mücadele alanıdır (Mouffe, 2005: 20).

Weber (1947)’e göre bürokrasi modern toplum organizasyonu anlamına gelen ve işe alım, hiyerarşi, liyakat gibi kavramlarla ilişkili bir kavramdır. Bu anlamda bürokrasi toplumsal, siyasal ve kurumsal işleyişi regüle eden kuralları ifade eder. Bürokrasi yönetim sisteminin işleyebilmesi için gereklidir. Bu noktada bürokrasi idari süreçleri organize eden ve yürüten yapısal örgütlenme biçimidir. Weber’in ideal tip bürokrasi olarak ifade ettiği yaklaşımı ise, hükümetlerin siyaseti uygulama aracıdır.

Modern devlet yapısının zorunlu örgütlenme biçimi olarak algılanan bürokrasinin temel özellikleri mevcuttur. Bunlar (Heper, 1983; Carnis, 2005; Mouzelis, 1967; Eryılmaz, 2010). Bunlar kalıcılık, hiyerarşik olması, partizan olmayan karakter, uzmanlık gerektirmesi, kural ve yönetmeliklere bağlı olmasıdır. Bürokrasi bir örgütlenme biçimi olarak kamu yönetiminin işleyişinde önemli işlevlere sahiptir. Hükümet politikalarını ve yasaları uygulamak, kamu politikası oluşturmak, hükümet politikalarını mevzuata uygun yürütmek, siyasi aktörlere bilgi ve uzmanlık güçlerini kullanarak tavsiyelerde bulunmak gibi bürokrasinin birçok işlevi bulunmaktadır (Heper, 1983; Carnis, 2005; Mouzelis, 1967). Bürokrasi anılan işlevleri yerine getirirken siyaset ile kaçınılmaz olarak etkileşim içindedir.

Siyaset ve bürokrasi arasındaki ilişkiyi ülkenin siyasal rejimi, siyasi ve idari deneyim ve toplumsal yapı gibi unsurlar belirlemektedir. Bazı yapılarda siyaset ve bürokrasi arasında bir etkileşimin oluşmasına izin verilmektedir. Bazı yapılarda ise siyaset ve bürokrasi arasında bir etkileşimin mesafeli ve tarafsız olması gerektiği kabul görmektedir. Nitekim siyaset ve bürokrasinin rollerinin net bir biçimde belirlendiği yapılarda bu mümkündür. Çalışmada ele alınan yaklaşım siyaset ve bürokrasi arasında ilişkinin olduğunu, ancak bu ilişkinin nasıl olduğu ya da mesafenin ne olması gerektiğiyle ilgilidir (Şengül, 2009: 195).

Devlet idaresi, bürokrasi ve siyasetçiler tarafından gerçekleştirilmektedir. “Siyaset devletin yüksek ve evrensel eylemidir. Diğer yandan yönetim tikel ve sıradan işlerle ilgilidir. Bundan dolayı siyaset devlet adamının özerk alanıdır ve yönetim teknik işlerle ilgilidir. Siyasa (policy), yönetim olmadan hiçbir şey yapamaz fakat yönetim bundan dolayı siyaset değildir.” ifadesiyle Wilson (1887: 209-210) siyaset ve bürokrasi arasındaki ayrımı ortaya koymaktadır. Meşruiyet olgusu nedeniyle siyasi aktörler, hiyerarşik ve yetki olarak bürokrasiyi kontrol eder. Bürokrasinin de bu süreçte siyasilerin taleplerine uygun çalışması arzulanır. Nitekim siyasiler karar alır ve bürokrasi yasal çerçevede alınan kararları uygular (Weber, 1947).

Pratikte siyaset ve bürokrasi arasındaki ilişki ve görev ayrımı bahsedilen şekilde net olmamaktadır. Zaman zaman bürokratların karar alma süreçlerinde siyasi bir aktör olarak hareket ettiği durumlar da görülmektedir. Bu durum siyaset ve bürokrasi aktörleri arasında çeşitli güç mücadelelerine yol açmaktadır. Ortaya çıkan anılan güç mücadelelerinde siyaset ve bürokrasi sahip olduğu güç kaynaklarına başvurmaktadır. Siyasetin bürokrasi karşısında sahip olduğu güç kaynakları; “meşruiyet”, “bütçe yapma yetkisi”, “halk desteği”, “alternatif bürokrasi oluşturma”, “bürokrasiyi siyasallaştırma”dır. Bürokrasinin ise siyaset karşısında sahip olduğu güç kaynakları; “bilgi ve uzmanlık”, “karar verme iktidarı”, “devamlı statü”,

“özerk yapı”, “örgüt ideolojisi”, “bütçeleme ve planlama”dır (Peters, 2010: 247; Berry, 2005: 339-355; Eryılmaz, 2018: 289-290).

4. Türkiye Bağlamında Siyaset ve Bürokrasi İlişkisi

Türkiye’de siyasetin bürokrasiyi kontrol etme çabasını anlamak için, öncelikle ülkenin siyaset ve bürokrasi arasındaki ilişkilerinin kısa geçmişini değerlendirmek gerekir. Türkiye’de siyaset ve bürokrasi arasında yaşanan mücadele, Osmanlı İmparatorluğu’ndan günümüze kadar sürmektedir. II. Mahmut döneminin (1808-1839) son yılları ile Tanzimat dönemi bir bütün olarak değerlendirildiğinde, bürokrasinin yeniden yapılandırılmaya çalışıldığı görülmektedir. Özellikle Kanun-ı Esasi ile yapılan düzenlemelerle² (md. 24) birlikte, Tanzimat öncesine göre, bürokrasi güç kazanmış ve siyaset karşısında bir aktör olarak konumlanmıştır. İttihat ve Terakki’nin güçlenme sürecinde ise bürokrasi siyasallaşmaya başlamıştır. Osmanlı İmparatorluğu’nun yönetim sistemine genel hatlarıyla bakıldığında, bürokratik yapı ve sorunların Cumhuriyet’e miras kalan unsurlar arasında olduğu anlaşılmaktadır (Eryılmaz, 2010: 133-136). Bu bağlamda Türkiye Cumhuriyeti kurulduktan sonra iktidarı ele alan CHP’nin kurmuş olduğu tek parti rejiminde bürokrasi altın yıllarını yaşamış ve toplumsal konumu ve yetkileri bakımından güç devşirmiştir (Heper, 1974: 89). Nitekim mezkur dönemin özelliği siyaset ve bürokrasi arasındaki ilişki bakımından Cumhuriyet Halk Partisi’nin “bürokrasinin partisi” olarak tanımlanmasıyla açıklanabilir (Öztürk, 2017: 312). Siyaset ve bürokrasi özdeşleşerek Tek Parti döneminde egemen iktidar odağı haline gelmiştir. Buna bağlı olarak bürokrasi, bağımsız bir politik aktör olarak hareket etmeye başlamıştır (Heper, 1973: 52; Öztürk, 2017: 306). Bürokrasinin güç kazanmasını sağlayan diğer önemli bir unsur ise, modern bir devlet için oluşturulan reformların uygulayıcısı ve topluma entegre etme rolünü üstlenmesidir (Eryılmaz, 2018: 304-305). Böylece bürokrasiye sadece reformları uygulayıcı bir araç olmanın ötesinde modern ve homojen bir toplum oluşturmak için siyasi bir rol verilmiştir (Durgun, 2002: 89).

Ancak, bürokrasinin sahip olduğu bu güç, imkân ve statü, Demokrat Parti (DP)’nin 14 Mayıs 1950 seçimlerini kazanarak iktidara gelmesiyle azalmaya başlamıştır. DP’nin iktidarı süresince Tek Parti döneminde görülen parti-devlet bütünleşmesi ya da siyaset-bürokrasi özdeşliği değişmeye başlamıştır. İktidarın değişmesiyle birlikte 1908’den itibaren etkili olan

² Müsadere, angarya ve cerime (para cezası) kaldırılmıştır. Böylece memurlara yönelik keyfi cezalar önlenmiş ve kişisel hakları korunmuştur.

aydın-ordu ve bürokrasi ittifakını büyük oranda sona erdirmiştir (Öztürk, 2017: 318). Zira DP'nin iktidara gelmesiyle siyaset kurumu bir aktör olarak öne çıkarak, yapılan düzenlemelerle bürokrasinin kamusal hizmet aygıtına dönüştürülmesi amaçlanmıştır (Eryılmaz, 2018: 307). Nitekim Tek Parti iktidarı dönemindeki siyaset-bürokrasi özdeşliği yerini DP iktidarıyla birlikte siyaset-bürokrasi ayrılığı ve çatışmasına bırakmıştır. Bu çatışmada güç kaybeden bürokrasi olmuştur. Bürokrasiyle mücadelesinde DP, en büyük desteği kendisini özdeşleştirdiği halktan almaya çalışmıştır (Şaylan, 1983: 300; Yalçındağ, 1970: 56).

DP iktidarda kaldığı süre boyunca, yaptığı yasal düzenlemelerle siyasetin bürokrasi üzerindeki gücünü artırmaya çalışmıştır (Yalçındağ, 1970: 56). Ancak DP'nin 27 Mayıs 1960 askeri darbesiyle iktidardan indirilmesi, bürokrasi için yeni bir döneme işaret etmektedir. Nitekim 1960 askeri darbe sonrası bürokratik gücün vesayet organlarıyla yeniden şekillenmeye başlaması bir vakadır. 1961 Anayasası ile siyasetin gücü frenlenmiş ve bürokrasiye siyaset karşısında belli bir güç ve özerklik sağlanmıştır. Bu çerçevede sivil iktidarın kontrol edilmesi amacıyla, çeşitli bürokratik kurumlarla denge oluşturulmak istenmiştir (Özbudun, 1995: 18). Vesayet kurumları olarak tanımlanan bu yapılar askeri ve sivil bürokrasi, yasama ve yargıya eklenmiştir. Anayasa Mahkemesi, Milli Güvenlik Kurulu gibi yapılarla yasama ve yürütme organı üzerinde denetim yetkileri arttırılmıştır (Eryılmaz, 2010: 147; Eser, Baltacı ve Arslan, 2012: 94-95).

Bürokrasinin siyaset üzerinde kontrolü sağlamak ve yürütme organını zayıflatmak üzere oluşturduğu vesayet kurumlarının güçlü etkilerine rağmen, bürokrasinin Tek Parti dönemindeki güç ve statüsüne kavuştuğu söylenemez. Ancak, Türk bürokrasisi ana niteliğini koruyarak, siyasete müdahale eğilimini sürdürmüştür. Nitekim, askeri bürokrasinin ağır müdahalelerin dışında sivil bürokrasi için de Anayasa Mahkemesi, DGM, Danıştay gibi hukuk bürokrasisi siyaset mühendisliği çerçevesinde müdahalelerde bulunmuştur. Siyasi partilerin kapatılması, siyasetçilerin yasaklı hale getirilmesi, ağır mahkûmiyet kararları ve ideolojik gerekçelerle müdahale eğilimini sürdürmüştür. 1960 askeri darbesi bir yönüyle askeri ve sivil bürokrasinin demokratik olmayan tutumların dayanağını oluşturmuştur. Bu açıdan demokrasi karşıtlığı bakımından negatif tutumların zemin bulmasına neden olmuştur. 1960 askeri darbesinin yaratmış olduğu sonuçlardan biri bürokrasinin iktidar olmasıydı, ancak bu bürokratik iktidar 1965 seçimleri sonucu Adalet Partisi'nin iktidara gelmesiyle 1950

seçimlerine benzer şekilde gücü siyasete kaptırmıştır. Sonuç olarak, Türk bürokrasisi 1960’lardan sonra, tek parti sürecinde sahip olduğu gücü sürdürememiştir.

Bürokrasi yaşadığı bu rahatsızlığı 1971 muhtırası ile dile getirmiş, ancak muhtıra sonrasında özellikle 1971-1973 yılları arasında yapılan anayasa değişiklikleri ile memurların bazı güvenceleri sınırlandırılmış, böylece bir bakıma bürokratik özerklik ortadan kalkmıştır. Gerçekleştirilen anayasa değişikliğiyle siyaset sivil bürokrasi karşısında g kazanmıştır. Ancak yürütmenin askeri bürokrasi karşısında aynı derecede g kazandığını söylemek mümkün değildir. Zira, ncesinde Bakanlar Kurulu’na sadece bilgi verme yükümlülüğü olan MGK artık tavsiye verir konuma yükselmiştir (Heper, 2015: 164).

1973-1980 yılları arasındaki dönemde koalisyon hkmetlerinin iktidara gelmesiyle koalisyonu oluşturan partilerin kendilerine yakın isimleri st kademelere getirmesi ve yeni memuriyet makamlarının oluşturulması, bürokrasinin ciddi anlamda siyasallaşmasına neden olmuştur (zbudun, 1995: 28). Bürokrasinin siyasallaşması, ona siyaset karşısında g kaybettirmiş ve önceki dönemlerde kendini devletin koruyucusu olarak gören bürokrasi, siyasete bilgi veren konuma geçmiştir (Durgun, 2002: 216). Devlet organlarının işlemediği ne sürülerek 12 Eylül 1980’de askeri darbe gerçekleştirilmiştir. 1961 Anayasası ile oluşturulan vesayet organlarının, 1971-1973 anayasa değişiklikleri ile gleri sınırlandırılmış olsa da yürütme organının zayıflaması önlenememiştir. 1970’li yıllarda artan şiddet ve kaos ortamı 1980 darbesinin gerçekleştirilmesine zemin oluşturmuştur. Ülkede siyasal istikrarın oluşturulması amacıyla 1980 darbesi sonrası hazırlanan 1982 Anayasası ile yürütme organı güçlendirilmiş ve 1961 Anayasası ile tanınan bireysel özgürlükler kısıtlanmıştır (Aslan, 2025: 228). Bu bağlamda 1982 Anayasası ile Senato kaldırılmış, yürütme organı yasamaya tabi olmaktan çıkarılmış, yasama ve yürütme organlarının devlet faaliyetlerinin düzenlenmesinde eşitlik içinde iş birliği yapmaları amaçlanmıştır. 1982 Anayasası yürütme organını bir görev olmaktan ıkarımış ve g olarak tanımlamıştır (Arslan, 2004: 112; Belet, 2008: 99). Yürütme organına kamu yönetiminin düzenlenmesi için kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisi tanınmıştır. 1982 Anayasası ile ortaya çıkan durumda yasama organı karşısında yürütme organı, bürokrasi karşısında da siyaset g kazanmıştır (Tataroğlu, 2006: 112). 1983 Kasım seçimlerinde, ANAP tek başına iktidara gelmiş ve Turgut zal başbakan olmuştur (Zürcher, 2019: 323). zal’ın politikalarında ne çıkan en temel iki unsur zelleştirme ve bürokrasi ile mücadele politikaları olmuştur (Eryılmaz, 2018: 310).

Özal, ekonomi ve siyasette benimsediği liberal politikaların etkisiyle, yönetimde vatandaş odağı alan anlayışı benimsemiş ve Özal’ın anılan bu yaklaşımında bürokrasi, amaç değil araç olarak yer almaya başlamıştır. Önceki dönemlerde kendini devletin sahibi olarak gören bürokratlar, Özal döneminde ikincil konuma düşmeye başlamıştır. Bu dönemde geleneksel bürokratların yerine Özal’ın prensleri olarak tanımlanan kişilerin yönetim kademelerine atanması ile bürokrasinin hâkimiyeti önemli ölçüde zayıflamıştır. Nitekim Özal yeni tip bürokratlar ile bürokrasiyi daha kolay kontrol etmiştir (Boratav, 2005: 96-97; Tataroğlu, 2020). ANAP iktidara geldiğinde, parti programlarının temelinde bürokrasi ile mücadele yer almaktaydı. Ancak ANAP, bürokrasiye ve onun yol açtığı sorunlara “kırtasiyecilik” çerçevesinde yaklaşması nedeniyle gerçekleştirdiği reformları kurumsal ve yapısal boyuta taşıyamamıştır (Eryılmaz, 2018: 310). Yine de bu dönemde siyasetin bürokrasi üzerindeki güç ve denetiminin arttığı söylenebilir. Bu dönemde bürokrasiye yönelik gerçekleştirilen düzenlemelerle amaçlanan yatırım işlemlerinin ve girişimcilerin önünde engel oluşturan bürokratik süreçleri azaltmaktı (Kalağan, 2009: 114-115).

Bu dönemde sivil bürokrasi üzerinde gerçekleştirilen kontrol çabaları askeri bürokrasi için de uygulanmaya çalışılmıştır. Özal siyasetin askeri bürokrasiye karşı üstünlüğünü oluşturmak istemiştir. Ancak MGK’nın kararlarının Bakanlar Kurulu tarafından “öncelikle dikkate alınması” gerektiği düzenlemesi, bu durumu tersine çevirmiştir. Yapılan anayasal düzenleme ile askeri bürokrasinin sistem içinde gücü artmıştır (Şahin, 2007: 438). 1993’te Özal’ın vefatı sonrası Demirel’in Cumhurbaşkanı olduğu dönemde bürokrasinin siyaset karşısında güç kazandığı görülmektedir. Demirel, Özal’ın aksine siyasete çok müdahale etmemiştir (Öztürk, 2017: 337). Bu dönemde ortaya çıkan koalisyon hükümetleri nedeniyle siyasetin güç kaybettiği söylenebilir (Belet, 2008: 103).

1990’lı yılların ikinci yarısında askeri bürokrasi ve siyaset çatışması yaşanmıştır. Askeri bürokrasi laiklik, rejim gibi konuları öne sürerek siyasete baskı oluşturmuş ve özellikle MGK alternatif Bakanlar Kurulu gibi hareket etmiş ve sistemin belirleyici aktörü olarak konumlanmıştır (Şahin, 2007: 438; Öztürk, 2017: 341). Bu dönem iktidarda olan Refah-Yol hükümetinin dini söylem ve uygulamaları, kendini laiklik rejiminin bekçisi olarak gören orduyu harekete geçirmiştir (Öztürk, 2017: 338). Ordu 28 Şubat 1997’de Bakanlar Kurulu’na uzun bir tavsiye listesi sunmuş ve bu tavsiyelerle öngördükleri laiklik ilkesini korumayı hedeflediklerini iddia etmişlerdir. Devamında ordu, Erbakan’ın istifasıyla “ilk post modern darbe” olarak anılan müdahaleyi gerçekleştirmiştir (Zürcher, 2019: 360-362). Bunun yanında

17 Ocak 1998 tarihinde Anayasa Mahkemesi’nin laikliğe karşı eylemlerin odağı olduğu iddiasıyla Refah Partisi’ni kapatması, bürokrasinin Türkiye’de siyasete olan müdahalesinin tipik göstergesi olmuştur (Öztürk, 2017: 341).

Dünyada kamu yönetiminde yeniden yapılanma ihtiyacı 1990’lı yıllarda öne çıkarken, Türkiye’nin yaşadığı siyasal istikrarsızlık ve koalisyon hükümetleri sorunları nedeniyle kamu yönetiminde yeniden yapılanma sürecine etkin bir şekilde dahil olamamış ve bu konuda geride kalmıştır. Bu dönemde hantal bürokrasi ve yönetim anlayışı nedeniyle koalisyon hükümetleri ekonomik ve toplumsal sorunları çözmekte yetersiz kalmıştır (Dinçer ve Yılmaz, 2003). Sorunların mevcut bürokrasi ve yönetim anlayışı ile çözülememesi, kamu yönetiminde yeniden yapılanmayı zorunlu kılmış ve bu konudaki çalışmalar Türkiye’de 2000’li yılların başından itibaren gelişme göstermiş ve AB tam üyelik sürecine uyum sağlama çabasıyla dünyadaki gelişmeler yönetsel alanda önemli değişikliklere neden olmuştur. 2002 yılında iktidara gelen AK Parti, “Değişimin yönetimi için yönetimin değişimi” söylemiyle kamu yönetiminde sorunları çözmek için yeniden yapılanma süreçlerine odaklanmıştır.

Bu süreçte bir bütün olarak Türk kamu yönetiminin örgütlenme ve işleyiş bakımından dünyada hâkim olan değişime uygun hale getirilmesi yönünde çalışılmıştır. Bu doğrultuda ise kamu yönetiminin yeniden yapılanmasını esas alan yeni kamu yönetimine ait kavram ve kurumlar yasalarda yer almaya başlamıştır (Eryılmaz, 2018: 107).

AK Parti’nin seçim beyannameleri ve hükümet programlarında “bürokrasi ile mücadele” konusunun öne çıktığı görülmektedir. Yönetim alanında iktidarın gerçekleştirdiği reformlar değerlendirildiğinde, bürokrasi ile mücadele konusunda önemli aksiyonlar aldığı görülmektedir (Geylani, 2022). AK Parti iktidarı süresince siyaset ve bürokrasi ilişkisini siyasetin lehine olacak şekilde etkileyecek düzenlemeler gerçekleştirmiş ve bürokraside zihniyet değişimini başlatmıştır. AK Parti iktidarı, siyasetin alanını genişletme, siyasetin bürokrasiyi kontrol etme ve bürokrasinin halka karşı sorumlu olması konularında önemli düzenlemeler gerçekleştirmiştir. Nitekim bürokrasi vatandaşın odakta olduğu, etkin, verimli, kaliteli, şeffaf bir işleyişe ve siyaset karşısında da kamu hizmet aygıtına dönüşmesi için yeni kamu yönetimi anlayışı bağlamında düzenlemeler gerçekleştirilmiştir (Güler, 2015: 202).

24 Haziran 2018 tarihinde gerçekleştirilen seçimlerle yeni hükümet sistemi uygulamaya konmuştur. Yeni hükümet sistemi Türk tipi başkanlık sistemi olarak da nitelendirilen

Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi'dir. Parlamenter hükümet sisteminden başkanlık sistemine geçiş siyaset ve bürokrasi arasındaki güç mücadelesi açısından önemlidir. Siyaset ve bürokrasi arasındaki çatışmada siyaseti zayıflatan önemli unsurlardan biri, parlamenter hükümet sisteminde iktidara tek partinin gelememesi nedeniyle oluşan koalisyon hükümetleridir. Türkiye'nin siyasi geçmişine bakıldığında zayıf, istikrarsız, güçsüz ve koalisyon hükümetlerin siyasi istikrarın oluşmasına engel olduğu ve vesayet odaklarının siyasi rejime müdahalesine zemin hazırladığı görülmektedir (Karatepe ve Altunok, 2019: 3).

Güçlü yürütmenin oluşmaması, vesayet odaklarının müdahalesini kolaylaştırmış ve vesayet odakları oluşan siyasi boşlukları doldurarak iktidarın gerçek sahibi gibi hareket etmişlerdir. Nitekim vesayet odakları siyasi karar alma süreçlerine etki etmiştir (447 sıra sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasında Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi). 2018 yılında gerçekleştirilen hükümet değişikliğinden önce yürütme organını güçlendirmeye yönelik yapılan anayasal değişiklikler sistemdeki olumsuzlukları gidermede başarılı olmamıştır.

Hükümet sistemi değişikliği ile Cumhurbaşkanlığı makamı yeniden dizayn edilerek daha etkin hale getirilmiştir. Yapılan değişikliğin özünde Cumhurbaşkanının yürütmenin başı olarak oldukça geniş yetkilerle donatılması yer almaktadır. Bu çerçevede Anayasanın 104. maddesi gereğince Cumhurbaşkanı gerekçe göstermeksizin doğrudan bakanları atama ve görevden alma yetkisine sahip olmuştur. Yeni hükümet sistemi ile belli bakanlıklar birleştirilerek bakanlıkların sayıları azaltılmış ve daha işlevsel bir yönetim oluşturulmak istenmiştir (Sobacı vd., 2018). Bunun yanında politika belirleme yetkisi doğrudan Cumhurbaşkanına verilerek bakanlar politikaların birer uygulayıcısı olarak yetkilendirilmiştir. Yapılan düzenlemelerle bakanlar birer yüksek bürokrat olarak konumlandırılmış ve bakanlıklar hiyerarşik olarak doğrudan Cumhurbaşkanına bağlı birer organ haline getirilmiştir (Doğan ve Erdoğan, 2021: 171). Açıkça ifade etmek gerekirse parlamenter sistemin aktif siyasi aktörü olan bakanlar, yeni hükümet sistemi ile sekreter olarak konumlandırılmıştır.

Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi'ndeki belirgin değişikliklerden biri Cumhurbaşkanına tanınan kararname çıkarma yetkisidir. Böylece Cumhurbaşkanı düzenleme yapma gücü ile kamu yönetiminin işleyişini kendi inisiyatifi çerçevesinde belirleyebilmektedir (Güler, 2018: 313). Nitekim Anayasanın 104. maddesi Cumhurbaşkanına üst kademe yöneticilerini atama, görevlerine son verme ve atamaya dair usul ve esasları belirleme yetkisini vermektedir. Bu bağlamda Cumhurbaşkanı yürütmenin başı olarak büyükelçiler, rektörler, yüksek kurul yöneticileri gibi üst kademe kamu görevlilerini doğrudan atama ve görevden alma yetkisiyle

donatılmıştır (Doğan ve Geyik, 2020: 38). Cumhurbaşkanına geniş yetkiler veren ve siyaseti güçlendiren bu düzenlemelerle bürokratik oligarşinin engelleneceği ve böylece bürokrasi üzerinde siyasetin kontrolünün sağlanacağı öngörülmektedir (Karatepe vd., 2017: 56).

Tüm düzenlemelerin yaratmış olduğu önemli bir sonuçta parlamenter sistemin niteliklerinden biri olan yürütme organının ikili yapısının Bakanlar Kurulu'nun ortadan kaldırılması ile tek yapıya indirgenmiş olmasıdır. Zira Anayasa'nın 8. maddesinde "yürütme yetkisi ve görevi, Cumhurbaşkanı tarafından, Anayasaya ve kanunlara uygun olarak kullanılır ve yerine getirilir" şeklinde oluşturulmuştur.

5. Sonuç

Siyaset ve bürokrasi teorik ve pratik boyutlarıyla modern devleti oluşturan iki ana faktördür. Bu nedenle çalışmada bürokrasi ve siyasetin devleti nasıl şekillendirdiği ve ne gibi değişim süreçleri yarattığı hususu Türkiye özelinde tartışılmıştır. Nitekim geleneksel devlet biçimlerinden farklı olarak ortaya çıkan modern devletin ana niteliği olan rasyonalite, hukukilik ve kurumsal yapı oluşturma gibi faktörler Türkiye'de de devletin şekillenmesinde ana faktörler olarak ortaya çıkmıştır. Modern devlette olması gerektiği düşünülen ve özellikle bürokrasi ile ilişkilendirilen iş bölümü, rasyonalite ve tarafsızlık gibi ilkeler küresel ölçekte siyaset ve bürokrasi arasında yaşanan güç mücadelesi nedeniyle sağlam zemin bulmakta zorlanmaktadır. Zira modern devletin ortaya çıkması ve işleyiş süreci siyaset ve bürokrasi arasındaki ilişkinin statik değil, dinamik ve tarihsel olarak da değişken bir niteliğe sahip olduğunu öne çıkarmıştır.

Kavramsal analizlerde özellikle Weberci ideal tip bürokrasi modelinin modern devletlerin rasyonel işleyişinin temeli olduğu öne sürülmektedir. Bu çerçevede bürokrasinin sahip olduğu uzmanlık, liyakat, hiyerarşi ve hukuka uygun işleyiş ilkeleri, bürokrasinin teknik bir araç olarak algılandığını göstermektedir. Siyaset ise, yönetimde karar alma süreçlerinin meşru aktörü olarak kabul görmektedir. Ancak öngörülen mezkûr ayrım siyasal pratiklerde net olmayıp iç içe geçen bir yapı arz etmektedir. Sahip olduğu bilgi tekeli, süreklilik arz etmesi ve diğer kurumsal özellikleri bürokrasinin pratikte önemli bir güç olarak ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Bu nedenle siyaset ve bürokrasi arasında açık ve kesin ayrım yapmak zikredilen hususlar nedeniyle oldukça zordur.

Siyaset ve bürokrasi arasında yaşanan anılan karmaşık tarihsel süreklilik ve değişimler Türkiye açısından da geçerlilik arz etmektedir. Nitekim Tanzimat'tan beri Türkiye'de oluşmakta olan modern devlet yapısı bürokrasiyi bir güç kaynağı olarak ön plana çıkarmıştır. Türkiye'nin sahip olduğu tarihsel miras Cumhuriyet'in kuruluşu ile özellikle tek parti döneminde belirgin hale gelmiştir. Bu süreçte Türkiye'de yaşanan modernleşme sürecinin taşıyıcısı bürokrasi olmuştur. Hatta Cumhuriyet'in kuruluşu ile bürokrasinin siyaseti etkisine aldığı ve görece özerk bir yapıya kavuştuğu iddia edilebilir.

Çok partili hayata geçişle Demokrat Parti'nin iktidara gelmesi siyaset ve bürokrasi arasında yeni bir güç ilişkisi yaratmıştır. Bu dönemde siyasetin bürokrasiyi kontrol etme çabaları belirgin bir şekilde gözlemlenmektedir. Buna rağmen 1960, 1971, 1980 ve 1997 askeri müdahaleleri ile askeri ve sivil bürokrasi yeniden etkin hale gelmiştir. Anılan bu müdahalelerden sonra anayasal ve yargısal kurumlar siyasetin alanını daraltan ve siyaseti denetleyen güç olarak hareket etmiştir. Böylece Türkiye'de demokrasi üzerinde bürokratik vesayet gelişmeye başlamış, bürokrasi kamu hizmet aygıtı olmanın ötesinde siyasetin alanını şekillendiren aktör olarak hareket etmiştir.

2000'li yıllardan itibaren siyaset ve bürokrasi arasındaki ilişkinin yeniden şekillendiği görülmektedir. Bu dönemde gerçekleştirilen yönetsel reformlarla siyasetin bürokrasi üzerinde kontrol gücü artırılmıştır. 2018 yılında gerçekleştirilen hükümet sistemi değişikliği sonucunda ortaya çıkan Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi, anılan dönüşümün nihai aşaması olmuştur. Yeni hükümet sistemi üst düzey bürokratik atama ve görevden almaya dair yetkiyi Cumhurbaşkanına vererek siyasal iradenin bürokrasi üzerinde belirleyici olmasına neden olmuştur.

Nihayetinde Batı'da da görülen ve Türkiye'de yaşanan toplumsal değişim ve modernleşme süreçleri siyaset ve bürokrasi arasında yaşanan gerilim üzerinden şekillenmiştir. Ancak siyaset ve bürokrasi arasındaki ilişkiyi belirleyen hukuki ve kurumsal düzenlemelerin dışında Türkiye'nin sahip olduğu kendine has siyasal kültür ve siyasal rejim tercihleri siyaset ve bürokrasi ilişkisini belirlediği gibi demokratik çerçeveyi de oluşturmuştur. Temel bir ilke olarak bürokrasinin bir kamu hizmet aygıtı olarak siyasetin meşru kararlarını uygulama görevi demokratik hukuk devletinin temel vasfıdır. Ancak burada siyasetin sahip olduğu meşru hareket alanı keyfi uygulamaların dışında bırakılmalıdır. Bu husus özellikle sağlıklı siyaset ve bürokrasi ilişkisini, hukukun üstünlüğünü, kurumsal denge ve denetim ilişkilerinin varlığını ve demokratik denetim mekanizmalarını gerektirmektedir. Türkiye'nin yaşamış olduğu

tarihsel tecrübe, anılan dengenin bozulması durumunda bürokratik vesayetin güçlü bir şekilde ortaya çıktığını göstermektedir. Ancak bunun aksi olarak merkezileşmiş siyasal gücün yaratmış olduğu sorunlar siyaset ve bürokrasi arasındaki ilişkinin demokratik niteliğini anlamayı gerektirmektedir.

Kaynakça

- Albrow, M. (1970). *Bureaucracy*. London: The Macmillan Press.
- Arendt, H. (1998). *The Human Condition* (2nd ed.). Chicago: University of Chicago Press. (Original work published 1958).
- Arslan, R. (2004). *Türkiye'ye Siyasi Model*. Seçkin Yayıncılık.
- Aslan, Ö. (2025). Türk Siyasi Tarihinde Anayasal Düşüncenin Evrimi: Toplumsal Değişim ve Siyasal Rejim. *Cihannüma Tarih ve Coğrafya Araştırmaları Dergisi*, 11(2), 217-239.
- Belet, M. S. (2008). *Türk Kamu Yönetiminde Siyaset ve Bürokrasi İlişkisi: Üst Kurullar Bürokrasisi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Berry, P. A. (2005). The Organization and Influence of the Chancellory During the Schmidt and Kohl Chancellorships, *Governance*, 2(3), 339-355.
- Boratav, K. (2005). *1980'li Yıllarda Türkiye'de Sosyal Sınıflar ve Bölüşüm (2.Baskı)*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Carnis, L. (2005). *An Economic Theory of Bureaucracy: Mainstream Approach Versus Austrian Developments*. Paper presented at The 2nd Mises Seminar, Istituto Bruno Leoni, Sestri Levante, Italy, 7-8 October 2005, <https://www.mises.org>.
- Dinçer, Ö. ve Yılmaz, C. (2003). *Değişimin Yönetimi İçin Yönetimde Değişim*. Ankara: T.C. Başbakanlık.
- Doğan, B. ve Erdoğan, D. (2021). Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminde Cumhurbaşkanı Yardımcıları ile Bakanların Sorumlulukları Meselesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 23(1), 163-191.
- Doğan, B. ve Geyik, A. F. (2020). Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminde Kuvvetler Ayrılığı İlkesi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 10(2), 19-45.

- Durgun, Ş. (2002). Türk Kamu Yönetiminde Bürokratik Siyaset. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 4(2) , 83-102.
- Easton, D. (1965). *A Framework for Political Analysis*. New York: Praeger.
- Eryılmaz, B. (2010). *Bürokrasi ve Siyaset: Bürokratik Yönetimden Etkin Devlete* (4. Baskı), İstanbul: Alfa.
- Eryılmaz, B. (2018), *Kamu Yönetimi* (11. Baskı). Kocaeli: Umuttepe Yayınları.
- Eser, H. B., Baltacı, C. ve Arslan, M. (2012). Türk Siyasal Sisteminde 1960 Müdahalesi ve Vesayetin Kurumsallaşması Üzerine Bir Analiz Denemesi. *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 25, 69-97.
- Geylani, D. (2022). *Siyasetin Bürokrasiyi Kontrol Mekanizması Olarak Alternatif Bürokrasi: Cumhurbaşkanlığı Politika Kurulları*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. İstanbul Medeniyet Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.
- Gill, G. (2003). *The Nature and Development of the Modern State*. London: Palgrave Macmillan.
- Güler, T. (2015). *AK Parti İktidarlari Döneminde Türkiye’de Siyaset-Bürokrasi İlişkisi (2002-2012)*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Güler, T. (2018). Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi ve Kamu Yönetimine Etkileri. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21(39), 299-322.
- Heper, M. (1974). *Bürokratik Yönetim Geleneği: Osmanlı İmparatorluğu ve Türkiye Cumhuriyetinde Gelişimi ve Niteliği*. ODTÜ İdari Bilimler Fakültesi Yayını, Ankara: Ogun Kardeşler Matbaası.
- Heper, M.(1983). Bürokrasi. *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*, 2, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Heper, M. (1973). *Modernleşme ve Bürokrasi: Karşılaştırmalı Kamu Yönetimine Giriş*. Ankara: Sosyal Bilimler Derneği Yayınları.
- Heper, M. (2015). *Türkiye’de Devlet Geleneği* (5. Baskı). Ankara: Doğu Batı Yayınları
- Kalağan, G. (2009). *Türkiye’de 1980 Sonrası Bürokratik Dönüşüm: Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü (SYDGM) Örneği*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Kanun-i Esasi (1876). <https://www.anayasa.gov.tr/> (E.T. 26.04.2022).

Karatepe, Ş. ve Altunok, H. (2019). *Cumhurbaşkanlığı Politika Kurulları: Kamu Politikasının Yeni Aktör ve Süreçleri*. Ankara: A Kitap.

Karatepe, Ş., Alkan, H., Atar, Y., Bingöl, Y. ve Durgun, G. B. (2017). Sorularla Cumhurbaşkanlığı Sistemi. Yayın No: 24. Ankara: Memur-Sen Yayınları.

Kriegel, B. (2002). The Rule of the State and Natural Law. *Natural Law and Civil Sovereignty: Moral Right and State Authority in Early Modern Political Thought*. (Ian Hunter ve David Saunders Eds.), ss.13-26. New York: Palgrave.

Lasswell, H. D. (1936). *Politics: Who Gets What, When, How*. New York: McGraw-Hill.

Mosca, G. (1939). *The Ruling Class*. London: McGraw-Hill Book Company.

Mouffe, C. (2005). *On the Political*. London: Routledge.

Mouzelis, N. P. (1967). *Organization and Bureaucracy: An Analysis of Modern Theories*, London: Routledge.

Oppenheimer, F. (1922). *The State: Its History and Development Viewed Sociologically*. New York: Vanguard Press.

Özbudun, E. (1995). Türkiye’de Devlet Seçkinleri ve Demokratik Siyasal Kültür. *Türkiye’de Demokratik Siyasal Kültür*. (E. Özbudun, E. Kalaycıoğlu, L. Köker, Ed.). ss. 16-30. Ankara: Türk Demokrasi Vakfı Yayınları.

Öztürk, N.K. (2017). *Bürokrasi-Siyaset İlişkileri ve Türkiye*. Ankara: Siyasal Kitabevi.

Peters, B. G. (2010). *The Politics of Bureaucracy* (6th Edition). Routledge, London and Newyork.

Poggie, G. (1978). *The Development of the Modern State: A Sociological Introduction*. California: Stanford University Press.

Sager, F. ve Rosser, C. (2009). Weber, Wilson and Hegel: Theories of Modern Bureaucracy. *Public Administration Review*, 69(6), 1136-1147.

Sobacı, M.Z., Miş, N. ve Köseoğlu, Ö. (2018). Türkiye’nin Yeni Yönetim Modeli ve Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı, SETA Perspektif, 206.

- Şahin, A. (2007). Türk-Kamu Yönetiminde Siyaset-Bürokrasi İlişkisi. *Kamu Yönetiminin Yapısal ve İşlevsel Sorunları*. M. A. Çukurçayır ve G. Gökçe (Editörler). ss.403-446. Konya: Çizgi Kitabevi.
- Şaylan, G. (1983). Cumhuriyet Bürokrasisi. *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*, 2. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Şengül, R. (2009). Fransa’da Siyaset ile Yönetim Arasındaki Kavşakta Bir Kurum: Bakanlık Kabinesi. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 23, 195-200.
- Tataroğlu, M. (2006). Parlamenter ve Başkanlık Sistemlerinde Siyasal İktidar ve Bürokrasi İlişkileri ve Türkiye Açısından Bir Değerlendirme. *Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, 13(1), 97-119.
- Tataroğlu, M. (2020). Cumhuriyetten Günümüze Türk Bürokrasisi, *Dünden Bugüne Türkiye’nin Toplumsal Yapısı*. (M. Zencirkıran, Ed.) (2. Baskı). ss. 281-308. Bursa: Bora Yayıncılık.
- Türkiye Cumhuriyeti Anayasası. (1982). *Türkiye Cumhuriyeti Anayasası* (6771 sayılı Kanun ile 2017’de değişik hâli). Resmî Gazete (Sayı: 29976).
- Weber, M. (1947). *The Theory of Social and Economic Organizations*. (Çev. A. M. Henderson and T. Parsons). Newyork: The Free Press.
- Wilson, W. (1887). The Study of Administration. *Political Science Quarterly*, 2(2), 197–222.
- Wolin, S. (2004). *Politics and Vision: Continuity and Innovation in Western Political Thought* (Expanded ed.). Princeton: Princeton University Press.
- Yalçındağ, S. (1970). Kamu Yönetim Sistemimizin Tarihsel Evrimi Üzerine Notlar. *Amme İdaresi Dergisi*, 5, 20-57.
- Zürcher, E. J. (2019). *Modernleşen Türkiye’nin Tarihi* (4. Baskı), İstanbul: İletişim Yayınları.
- 447 Sıra Sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasında Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi, <http://www.tbmm.gov.tr> (E.T. 23.04.2021).

Yazar Katkı Oranı

Çalışma tek yazarlıdır.

Çıkar Çatışması Beyanı

Yazar çalışma kapsamında herhangi bir kurum veya kişi ile bir çıkar çatışması bulunmadığını beyan etmektedir.

Destek ve Teşekkür Beyanı: Çalışma için destek alınmamıştır.

Etik Onay: Bu makale insan veya hayvanlar ile ilgili etik onay gerektiren herhangi bir araştırma içermemektedir.